

Ontwikkeling van kruidenrijke akkers voor wilde bijen

Fabrice Ottburg en Jeroen Scheper, 30 juli 2018, definitief.

Contactgegevens:

Dhr. Fabrice Ottburg
Wageningen Environmental Research
Fabrice.Ottburg@wur.nl
03174-86115

Dhr. Jeroen Scheper
Wageningen Environmental Research
Jeroen.Scheper@wur.nl
06-42177412

Dhr. Ivo Roessink Coördinator Helpdesk
Wageningen Environmental Research
Ivo.Roessink@wur.nl
03174-81692

Relevante websites:

www.kennisimpulsbestuivers.nl
<http://www.groenecirkels.nl/nl/groenecirkels/Themas/Leefomgeving/Bijehelpdesk.htm>
www.bijenlandschap.nl

Vraagsteller, kader en vragen

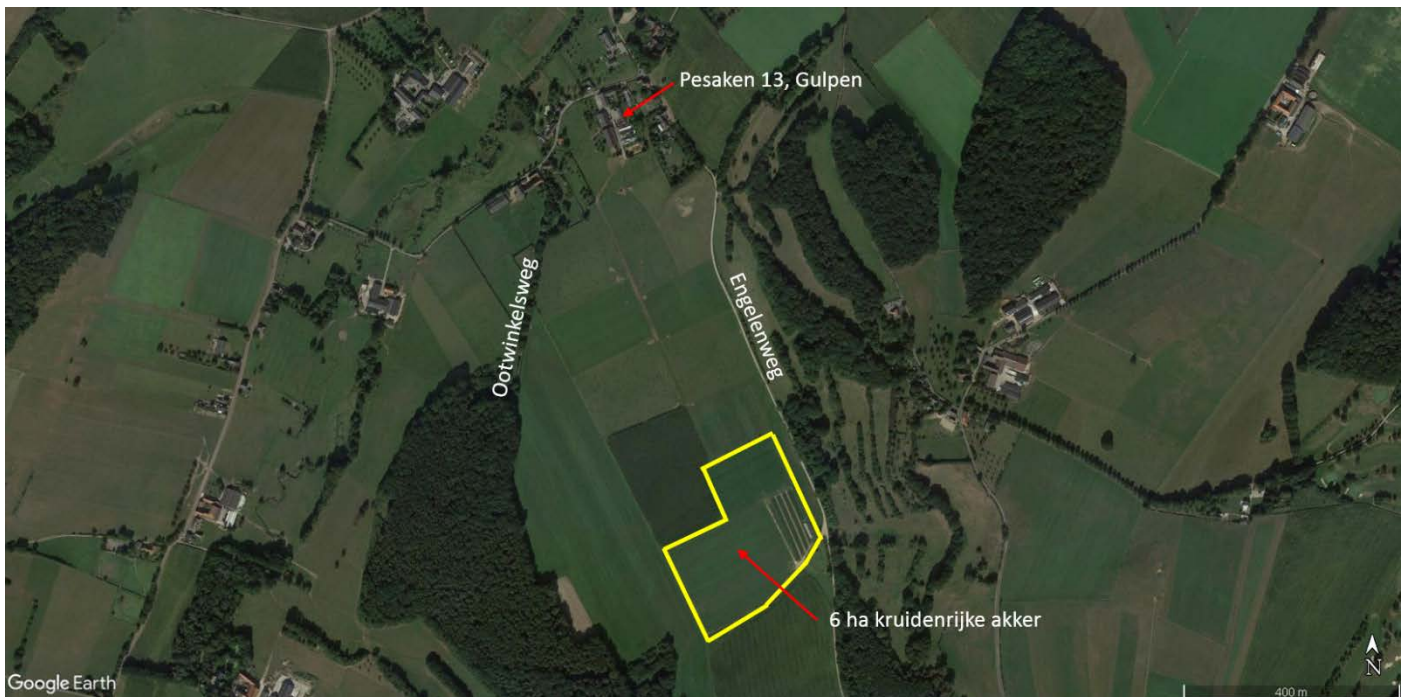
Natuurrijk Limburg heeft samen met Hoeve Galoupe, gespecialiseerd in Wagyu runderen, dit voorjaar voor het eerst 6 hectare ingezaaid met een eenvoudig kruidenmengsel. De betreffende akker ligt op een licht glooiende op het oosten en deels zuiden gerichte helling, met aangrenzend een recent aangeplante struweel haag.

In het najaar 2018 wil Natuurrijk Limburg de kruidenrijke akker optimaliseren met specifiek voor wilde bijen interessante inheemse kruidensoorten. Ook het beheer van de kruidenrijke akker dient te worden toegesneden op wilde bijen.

In dit verband hebben Natuurrijk Limburg en Hoeve Galoupe de helpdesk met de volgende vragen benaderd: Welk zaadmengsel kan het beste worden ingezaaid voor wilde bijen, in bijzonder voor de situatie in Zuid-Limburg? En met welke aspecten voor wilde bijen dient men bij het beheer van de kruidenrijke akker rekening te houden? Daarnaast willen Natuurrijk Limburg en Hoeve Galoupe graag weten welke mogelijkheden er nog meer op het bedrijf zijn om wilde bijen te bevorderen.

Veldbezoek en projectgebied

Op woensdag 16 mei 2018 is een veldbezoek gebracht aan de kruidenrijke akker van Hoeve Galoupe aan de Pesakker 13 in Gulpen (Figuur 1). Naast de auteurs waren agrariërs Monica en Theo van der Burg aanwezig en namens Natuurrijk Limburg waren dit Harm Kossen en Pieter Put (Figuur 2).

Figuur 1. Ligging van de 6 hectare grootte kruidenrijke akker van Hoeve Galoupe. Bron: Google Earth.

Figuur 2. V.l.n.r. Jeroen Scheper, Theo en Monica van der Burg, Harm Kossen en Pieter Put.

Adviezen

Het voorliggende advies spits zich toe op wilde bijen, maar ook zweefvliegen, dagvlinders en vele andere insecten profiteren van de voorgestelde maatregelen. Aan de hand van foto's gemaakt tijdens het veldbezoek worden aspecten belicht en worden tevens aanbevelingen gegeven.

Figuur 3. Hoeve Galouppé is een 37 ha groot vee­teelt­bedrijf met momenteel circa 100 Wagyu runderen. In de toekomst wil het bedrijf naar een extensievere bedrijfsvoering (wellicht biologisch), met ca. 50 runderen. Op de kruidenrijke akker wordt wintervoer (graan) verbouwd voor deze runderen.

Figuur 4. De 6 hectare grootte kruidenrijke akker op lössgrond. Op de akker is een ANLb beheerpakket afgesloten voor “kruidenrijke akker”, waarbij er vijf van de zes jaar graan (geen maïs) op het perceel wordt geteeld. Hierbij is bemesting met kunstmest niet toegestaan, en is chemische onkruidbestrijding enkel mogelijk conform het Protocol Chemische bestrijding bij agrarisch natuurbeheer. Het perceel wordt niet geploegd, maar elk jaar met de cultivator zaaiklaar gemaakt. Nadat er in de winter rogge als groenbemester op het perceel heeft gestaan, is het begin mei ingezaaid met een kruidenmengsel (“natuurmengsel”) van zaadhandel Neutkens.

Figuur 5. Enkele aanwezige kiemplanten van de ingezaaide kruiden in de akker. Linksboven komkommerkruid (*Borago officinalis*), rechtsboven boekweit (*Fagopyrum esculentum*), linksonder zonnebloem (*Helianthus annuus*) en rechtsonder bolderik (*Agrostemma githago*). Hoewel de eigenaren van Hoeve Galoupe de exacte samenstelling van het ingezaaide mengsel niet meer wisten, bleek tijdens het veldbezoek dat het mengsel grotendeels uitheemse planten bevatte (van de soorten in figuur 5 is bijvoorbeeld alleen bolderik inheems). Deze soorten, en bijvoorbeeld ook andere vaak ingezaaide uitheemse planten zoals phacelia (*Phacelia tanacetifolia*), kunnen weliswaar een aantrekkelijke voedselbron voor wilde bijen vormen, maar de waarde van dergelijke planten voor het bevorderen van de bijenbiodiversiteit is beperkt. Een beperkt aantal algemeen voorkomende, generalistische bijensoorten zoals aard- en steenhommel kunnen van deze planten profiteren, maar de meeste bijensoorten, en dan met name de zeldzame en bedreigde soorten, hebben een voorkeur voor inheemse plantensoorten.

Bij het opnieuw inzaaien van het perceel in de nazomer/herfst van 2018 verdient het dan ook de voorkeur om een bloemenmengsel met inheemse éénjarige akkeronkruiden te gebruiken. Hierbij kunnen bijvoorbeeld de volgende voor bijen en andere bestuivers aantrekkelijke éénjarigen worden ingezaaid: korenbloem (*Centaurea cyanus*), echte kamille (*Matricaria chamomilla*), reukeloze kamille (*Tripleurospermum maritimum*), klaproos soorten (*Papaver* spp.), gele ganzenbloem (*Glebionis segetum*), paarse dovenetel (*Lamium purpureum*), herik (*Sinapis arvensis*) en akkerleeuwenbek (*Misopates orontium*). Op deze specifieke locatie zou daarnaast ook een voor Zuid-Limburg karakteristieke soort als wilde ridderspoor (*Consolida regalis*) ingezaaid kunnen worden.

Voor inzaai verdient het aanbeveling om eerst ongewenste woekerende onkruiden zoveel mogelijk te verwijderen om te voorkomen dat deze de vegetatie gaan domineren. Eventueel kan voorafgaand aan inzaaien van het mengsel ook eerst een vals zaaibed gecreëerd worden om dominantie van ongewenste eenjarige uit de zaadbank te voorkomen. Om de ingezaaide akkerflora over de jaren in stand te houden

moet de bodem jaarlijks verstoord worden. Als pioniersoorten zullen akkeronkruiden langzaam verdwijnen als er geen grondbewerking plaatsvindt. De akker bij Hoeve Galoupe wordt niet geploegd maar jaarlijks met de cultivator bewerkt. Bij oppervlakkige grondbewerking met de cultivator kunnen de akkerbloemen, nadat ze zaad hebben gevormd, zich prima uitzaaien en zich het volgende jaar weer vestigen. Indien nodig of gewenst kunnen de akkerbloemen ook jaarlijks of om de paar jaar bijgezaaid worden.

Voor meer informatie over ontwikkeling en beheer van kruidenrijke akkers zie onderstaande rapporten van Natuurmonumenten:

<http://www.eichhorn-ecologie.nl/akkerrapport%20zware%20en%20basische%20grondsoorten.pdf>

<http://www.eichhorn-ecologie.nl/akkerrapport%20zandgronden.pdf>

Figuur 6. Impressie van de directe omgeving van de kruidenrijke akker. De akker is gesitueerd in een gebied met glooiende hellingen, struwelen en bloemrijke graslanden. Dit type Limburgs landschap, met veel reliëf, gunstig microklimaat, en vaak soortenrijke vegetatie, biedt bij uitstek geschikte habitats voor bijen om te foerageren of te nestelen. De graslanden van Hoeve Galoupe worden relatief extensief begraaasd en bevatten voor wilde bijen aantrekkelijke voedselplanten als paardenbloem (*Taraxacum officinale*), madeliefje (*Bellis perennis*), boterbloem (*Ranunculus* spp.) en pinksterbloem (*Cardamine pratensis*).

Figuur 7. De middenstruweelhaag die als onderdeel van ANLb is aangeplant aan de zuidzijde van de kruidenrijke akker. Hier zijn onder andere hazelaar (*Corylus avellana*), wilde kardinaalsmuts (*Euonymus europaeus*), rode kornoelje (*Cornus sanguinea*), lijsterbes (*Sorbus aucuparia*), sleedoorn (*Prunus spinosa*) en meidoorn (*Crataegus monogyna*) aangeplant. Nadat de struweelhaag volgroeid is zal hij één keer in de vijf jaar gesnoeid worden. Omdat soorten als meidoorn het eerste jaar na snoei geen bloei geven, verdient het aanbeveling om het snoei-beheer in verschillende cycli uit te voeren, waarbij steeds een deel van de haag ongemoeid wordt gelaten. Op deze manier kan er door de jaren heen een continue bloemaanbod voor wilde bijen en andere insecten verkregen worden.

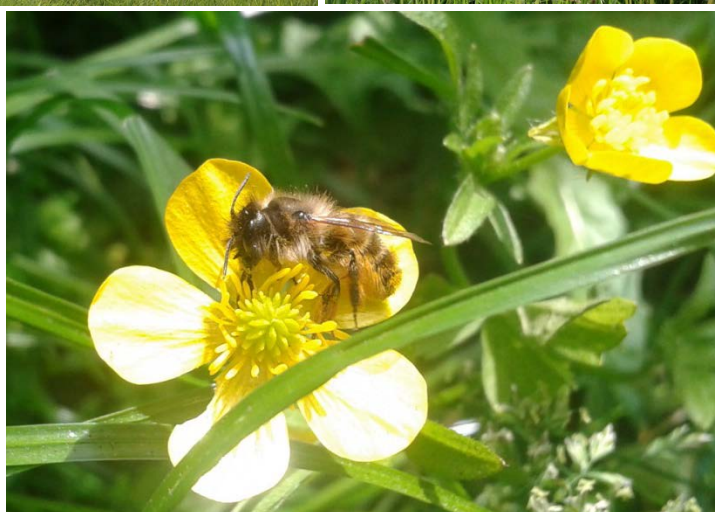
Figuur 8. Vervolg van de middenstruweel haag die is aangeplant aan de zuidzijde van de kruidenrijke akker.

Figuur 9. Langs de boomgaard staat een meidoorn haag die momenteel als knip- of scheerheg beheerd wordt. Meidoorn vormt een erg aantrekkelijk voedselbron voor veel soorten wilde bijen, maar doordat de heg jaarlijks geknipt of geschoren wordt heeft de meidoorn geen kans om in bloei te komen. De waarde van deze heg voor bijen zou vergroot kunnen worden door het snoeibeheer niet jaarlijks, maar één keer in de drie jaar uit voeren in verschillende cycli, waarbij elk jaar een ander deel van de heg gesnoeid wordt (zie ook hierboven).

Figuur 10. Op het bedrijf wordt is ook een graslandperceel met luzerne (*Medicago sativa*) aanwezig ten behoeve van veevoer voor de Wagyu runderen. Luzerne is een waardevolle bron van stuifmeel en nectar voor veel soorten wilde bijen, waaronder hommels, zandbijen, groefbijen en behangersbijen. Het luzerneperceel wordt momenteel echter vier keer per jaar gemaaid, voordat de luzerne in bloei komt. Indien in te passen in de bedrijfsvoering, verdient het aanbeveling om het luzerneperceel later, en gefaseerd te maaien.

Figuur 11. Tussen de verschillende percelen op het bedrijf loopt een grazig pad. Dit pad wordt niet bemest en wordt beheerd door maaien met afvoer. Op deze manier zijn gunstige condities gecreëerd voor bloemrijke vegetatie met name aan de randen van het pad. Tijdens het veldbezoek zijn langs dit pad ook verschillende bijen aangetroffen, waaronder honingbijen, groefbijen (*Lasioglossum* spp., foto linksonder) en een rosse metselbij (*Osmia bicornis*, foto rechtsonder).

FIN.